Mass-media şi puterea politică în România postcomunistă. Forme ale unor relaţii anormale*

Sorin Bocancea

Introducere*

Începând cu anul 2007, relaţia dintre presă şi puterea politică a devenit un subiect preferat în societatea românească, motivul principal fiind conflictul deschis dintre Preşedinte şi trusturile media autohtone. Dacă în democraţiile occidentale, pe care le considerăm modele demne de urmat, disputele se poartă între formaţiunile politice sau între acestea şi alţi actori sociali pe marginea unor politici publice, în România disputa ce eclipsează dezbaterile publice este cea dintre Preşedinte şi patronii acestor trusturi, pe care Preşedintele i-a etichetat drept „moguli". Tocmai din acest motiv subiectul în discuţie este atât de des invocat, chiar şi de către cei angajaţi în conflictul amintit.

Nu este pentru prima dată când între puterea politică şi presă există relaţii tensionate. Este suficient să ne gândim la faptul că fiecare schimbare la nivel politic a fost precedată de o campanie de presă împotriva puterii şi de trecerea majorităţii organelor de presă în barca viitorilor învingători. Dar, acest fenomen este specific tuturor democraţiilor şi, într-o anumită măsură, ţine de normalitatea lor. Uzura firească a unei guvernări şi inventarierea unor abuzuri şi gafe ale reprezentanţilor partidelor de guvernământ pot fi motive serioase pentru apariţia unui curent de opinie ostil puterii şi favorizarea alternativei la guvernare. Însă, elementele ce atrag atenţia în disputa de care vorbeam sunt durata conflictului şi faptul că în acesta este antrenată doar „o anumită parte a presei" (după cunoscuta expresie iliesciană) cu o anumită componentă a puterii politice.

Această situaţie duce adesea la un soi de amnezie, creându-se impresia că doar în ultimul timp puterea şi presa au avut relaţii conflictuale, că înainte între cele două părţi ar fi domnit consensul şi angajarea pe aceeaşi cale pentru „propăşirea naţiunii". Dar, o scurtă trecere în revistă a evoluţiei relaţiei dintre mass-media şi puterea politică

* ACKNOWLEDGEMENT: This paper was made within The Knowledge Based Society Project supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number POSDRU ID 56815.

* O variantă preliminară a acestui capitol a fost publicată, cu titlul „Ipostaze ale anormalităţii în relaţia dintre mass-media şi puterea politică în România postcomunistă", în *Sfera Politicii*, nr. 155, ianuarie 2011, pp. 9-14.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

în societatea românească postcomunistă ne dovedeşte faptul că între cele două părţi nu a fost tot timpul o relaţie ce ar putea fi considerată normală. Identific trei ipostaze ale anormalităţii definitorii pentru diferite perioade ale istoriei postdecembriste: prima este presa ca instrument al puterii politice, specifică începutului anilor '90; a doua este presa sub puterea politică, situaţie specifică anilor 2000-2004; a treia este presa ca putere politică, specifică ultimilor ani (începând cu 2007).

Între acestea au existat perioade în care relaţia dintre cele două părţi a fost una ce poate fi caracterizată ca normală sau echilibrată, în care presa a avut libertatea să interogheze puterea, a încercat şi a reuşit să trateze subiectele cu onestitate şi s-a angajat în producerea schimbării politice atunci când a avut destule argumente să o facă. Astfel, în ultima perioadă a guvernării Văcăroiu, curentul de opinie din presa românească a fost mai puternic anti- decât pro-guvernare, fapt ce a dus la schimbarea din 1996. Perioada guvernării CDR a fost una în care presa nu a avut probleme în raporturile ei cu puterea, având libertatea să se exprime despre orice fel de subiect. Dezamăgirile pe care le-a provocat guvernarea CDR au dus la apariţia unui curent antiguvernamental firesc în mass-media, chiar dacă acesta a devenit exagerat începând cu sfârşitul anului 1999[1]. Tot în limitele unei normalităţi s-a înscris implicarea presei în schimbarea politică din 2004 şi prima parte a guvernării Alianţei DA, până la izbucnirea conflictului dintre Preşedintele Băsescu şi Premierul Tăriceanu.

Cel puţin începând cu anul 2002, evoluţia relaţiei dintre presă şi puterea politică poate fi citită şi din rapoartele anuale ale organizaţiei *Reporters sans Frontieres* (RSF), cu toate că gradul de libertate a presei nu se reduce doar la relaţia acesteia cu puterea politică. În elaborarea raportelor sale, realizate în urma monitorizării a 178 de ţări, RSF urmăreşte 43 de criterii[2] precum: acţiuni împotriva jurnaliştilor (asasinate, pedepse cu închisoarea, atacuri fizice şi ameninţări), ştirile media (cenzura, confiscarea unor numere de ziare, percheziţii şi ameninţări), gradul de impunitate de care se bucură cei responsabili de nerespectarea libertăţii presei, nivelul autocenzurii şi al abilităţii media de a investiga şi critica, presiunea financiară. Evaluarea are loc în perioada 1 septembrie-30 august, rezultatele apărând în luna octombrie a fiecărui an. În urma evaluării, statele sunt împărţite pe şase categorii care reflectă gradul de libertate a presei: bună, satisfăcătoare, cu probleme sensibile, dificilă, foarte gravă.

Urmărind rapoartele de pe site-ul oficial al RSF[3], putem afla evoluţia situaţiei presei din România: în 2002, România a ocupat locul 45; în 2003 – locul 59; în 2004 – locul 70; în 2005 – locul 70; în 2006 – locul 58; în 2007 – locul 42; în 2008 – locul 47; în 2009 – locul 50 iar în 2010 – locul 52. Voi reda grafic această evoluţie (pe abscisă am trecut anii, iar pe ordonată, locul ocupat în clasament), luând în calcul o scală de

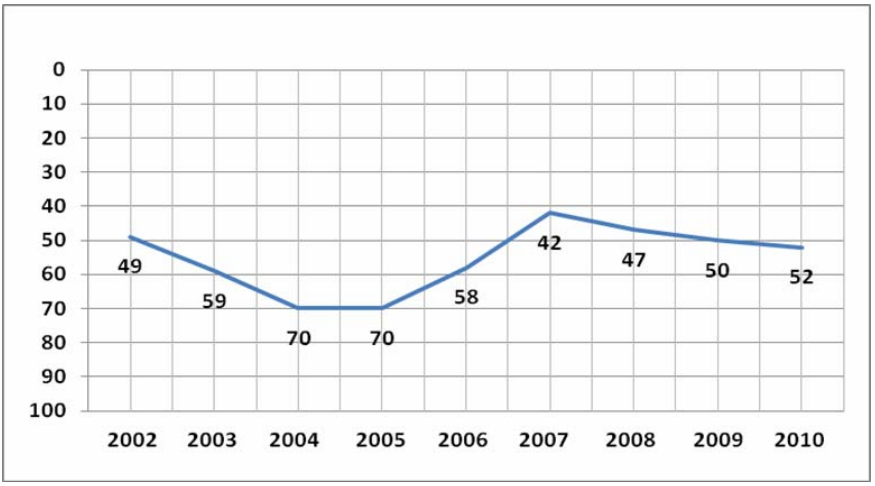
[1] Ca şi acum, dacă percepeai România doar prin prisma mass-media, aveai senzaţia că era vorba de o ţară neguvernabilă. S-au eludat atunci faptul că în acel mandat România a fost luată în calcul pentru intrarea în NATO, că pentru prima dată România avea o strategie de guvernare agreată de UE şi începutul unei reale creşteri economice sub scurta guvernare Isărescu. Demonizarea celor aflaţi la putere a dus la intrarea în turul doi la prezidenţiale a unui personaj ignobil, reprezentant al trecutului de care Ion Iliescu a trebuit să ne mai „salveze" o dată – dar asta este o altă discuţie.

[2] Reporters sans Frontieres, *Classement mondial de la liberté de la presse 2010. Note méthodologique,* Paris, 20 octombrie 2010, http://fr.rsf.org/IMG/pdf/note_methodo.pdf, acesat la 10.03.2011.

[3] www.fr.rsf.org.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

până la locul 100, fiindcă, în pofida tuturor problemelor, România s-a aflat şi se află în prima trieme din cele 178 de ţări monitorizate (după locul 100 se clasează de regulă ţări din America Latină şi din fosta URSS). Pentru a se putea vizualiza creşterea şi scăderea gradului de libertate a presei, am preferat să trec pe ordonată locurile în ordine descrescătoare.

Presa românească a stat cel mai bine la capitolul libertate în anul 2007, constatându-se o urcare în clasament cu 16 poziţii faţă de raportul din 2006. Comentând acest fapt, Răzvan Martin[4] (raportor pe România pentru RSF şi coordonator FreeEx în cadrul Agenţiei de Monitorizare a Presei) declara că în avantajul României au stat lipsa de presiuni politice din 2006 asupra postului public de televiziune şi dezincriminarea calomniei şi a insultei. Dar, pentru că în 2007 la şefia TVR a venit un politician, iar calomnia şi insulta au revenit în Codul penal, acesta prevedea o cădere în clasament pentru anul următor. Ceea ce s-a şi întâmplat. În raportul din 2008, România a căzut pe locul 47. Căderea în clasament nu s-a oprit aici (fiind, ce-i drept, mai lină decât în anii 2002-2004), în Raportul pentru anul 2010 România clasându-se pe locul 52. Chiar dacă au existat voci care au contestat aceste rapoarte[5], consider că ele pot fi socotite ca reper în analiza situaţiei presei din România.

În analiza relaţiilor dintre presă şi puterea politică, nu voi insista asupra a ceea ce ar însemna normalitate în relaţia dintre aceste două componente ale societăţii. Voi

[4] ***, „Presa din România, în roz", în *România liberă,* 18 octombrie 2007, http://www.romanialibera.ro/actualitate/eveniment/presa-din-romania-in-roz-108953.html acesat la , 9.03.2011.

[5] O anumită ideologizare a demersului ştiinţific a fost reproşată în urma *Raportului* pe 2007, în care libertatea presei din SUA s-a clasat pe locul 48, fiind devansată de cea din ţări precum România, Africa de Sud, Israel şi Nicaragua. Iată care ar fi două dintre cauzele acestei plasări: în 2006, autorităţile au susţinut tribunalele în trimiterea la închisoare a jurnaliştilor care refuză să-şi dezvăluie sursele (aspect reglementat în legea pentru combaterea terorismului), iar legea permite ascultarea telefoanelor jurnaliştilor americani. Chiar dacă am da crezare criticilor, „antiamericanismul" de care este acuzată RSF nu afectează în mod decisiv evaluarea situaţiei din România.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

miza pe efectul popperienei teorii a falsifierii, lăsând să se deducă în ce ar consta aceasta din prezentarea celor trei ipostaze pe care le consider anormale în relația dintre mass media şi puterea politică în România postcomunistă. Totuşi, putem identifica un reper: în evaluarea relației dintre presă şi puterea politică, elementul central este libertatea presei. De aceea, cele trei ipostaze pe care le voi prezenta sunt, de fapt, trei moduri în care presa îşi pierde libertatea. În prima ipostază, a fost vorba de o servitute voluntară şi de o înscriere într-un curent dominant, atitudine uşor de înțeles în cazul unor jurnalişti ce activaseră în perioada totalitarismului; în a doua, este vorba de o abuzuri ale puterii politice asupra presei; în a treia, presa renunță la libertate contra dobândirii puterii politice.

Presa puterii politice

În primii ani de după Revoluție, cea mai mare parte a presei româneşti a fost a puterii nou instituite. Cel mai important cotidian (*Adevărul*) era moştenitorul *Scânteii* sub toate aspectele: patrimoniu, abonamente, echipă redacțională şi aservire față de regimul politic. Nu are rost să insist aici asupra manipulărilor săvârşite de acest cotidian îndeosebi în momente esențiale precum Piața Universității şi mineriadele. Alte surse de „adevăr" mai erau atunci *Tineretul liber* (moştenitorul *Scânteii tineretului*) şi posturile publice de radio şi televiziune. Directorii acestor organe de presă şi „maeştrii" anilor '90 făcuseră şcoală de presă în regimul trecut şi aveau o anumită afinitate față de moştenitorii lui. Aşa se explică procentele luate de Ion Iliescu la primele alegeri, prin prezentarea lui ca salvator al națiunii, ce ne apăra de elementele legionare, de pretențiile Regelui Mihai de a-şi lua regatul înapoi şi de capitaliştii hulpavi care voiau să ne cumpere țara pe nimic.

Din fericire, în această perioadă a existat şi o presă de opoziție, al cărei vârf de lance a fost cotidianul *România liberă*, ce a trebuit să joace chiar rolul opoziției politice, în condițiile în care aceasta era slabă şi supusă unei largi game de agresiuni din partea partidelor de la putere. Cu timpul, această presă va capta atenția publicului larg, la acest fenomen concurând mai multe elemente: problemele economice apărute în guvernarea Văcăroiu, nevoia de schimbare pe care o resimțeau jurnaliştii (tot mai mulți ca număr) intrați în presă după '89 ş. a.m.d. Aşa se face că în '96 opoziția a beneficiat de o susținere mediatică ce nu ar fi fost posibilă cu patru ani înainte.

Cu ipostaza presei puterii politice de la începutul anilor '90 societatea românească nu se va mai întâlni, tocmai datorită fenomenelor pe care le-am menționat. Perioada guvernării CDR a însemnat una în care s-a înregistrat o diversificare a ofertei mass-media şi o consolidare a poziției sale în raport cu puterea politică. Devotamentul necondiționat față de puterea politică va fi înlocuit de negociere.

Presa sub puterea politică

După perioada de liberalizare a relației dintre cele două părți a apărut una de recul: cei ce pierduseră puterea în '96 au încercat o recuperare, o retransformare a

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

presei în instrument al puterii politice. În acest sens, guvernarea Năstase a luat măsuri precum: încheierea unor contracte de publicitate consistente între cele mai bogate ministere şi marile publicaţii; exercitarea de presiuni instituţionale asupra publicaţiilor ce criticau puterea şi asupra unor jurnalişti incomozi (unii şi-au pierdut emisiunile sau rubricile); înfiinţarea unui minister al comunicării publice, a unui soi de minister al propagandei, ce a pus la punct o strategie de imagine a guvernării ş.a.m.d.. Astfel, în perioada 2000-2004, critica la adresa puterii nu s-a făcut la vedere, în publicaţiile consacrate, ci pe căi cvasi-conspirative şi la adăpostul unor anonimate ce au fost repede devoalate de către serviciile de informaţii. Amintesc aici doar „Armaghedon"-ul pentru care Mugur Ciuvică a fost arestat de pe stradă fără niciun fel de bază legală. Astfel de evenimente au şi dus la căderea pe locul 70 în Raportul pe 2004 al RSF.

Cu toate măsurile luate, puterea politică nu a mai avut o presă a puterii, de care se bucurase la începutul anilor '90. Identific cel puţin trei cauze ale acestui fenomen: în primul rând, presa se obişnuise cu libertatea din perioada Convenţiei; în al doilea rând, o nouă generaţie de jurnalişti (fără afinităţi faţă de „salvatorii naţiunii") a ajuns în prim-plan; în fine, nu toate organele de presă s-au „înfruptat" din amintitele contracte de publicitate, fapt ce a dus la nemulţumiri şi pe acest segment. Dacă în primii ani după Revoluţie cele mai puternice organe de presă considerau că este firesc să fie ale puterii, acum ele erau constrânse să fie ale puterii (fie „datorită" beneficiilor, fie din cauza presiunilor organelor de control fiscal). De aceea spun că, în anii 2000-2004, nu am mai avut o presă a puterii, ci una presată de putere sau sub puterea politică, nevoită să se comporte ca presă a puterii. Asta a dus la apariţia unor nemulţumiri chiar în rândul „beneficiarilor" amintitelor contracte.

La aceste elemente s-a mai adăugat unul foarte important, ce a grăbit sfârşitul acestei perioade. Este vorba de un fenomen pe care mulţi îl credeau revolut: cultul personalităţii. Excesul în promovarea imaginii premierului a creat un disconfort nu doar populaţiei agasate de omniprezenţa publică a lui Adrian Năstase, ci şi jurnaliştilor care au fost nevoiţi să contribuie la aceasta. Efectul de bumerang al acestei politici s-a văzut la alegerile din 2004.

Presa ca putere politică

Aşa cum reiese din raportul pe 2010 al RSF, în prezent, România se înscrie în categoria „probleme sensibile", alături de Italia, Grecia şi Bulgaria. La categoria „satisfăcător" se înscriu Franţa, Polonia, Spania, Portugalia, Cehia, Slovacia, Ungaria şi Estonia. Dar, în ansamblu, *Raportul*[6] constată că în anul 2010 a apărut riscul ca UE să piardă statutul de lider la acest capitol. Îngrijorări majore apar faţă de situaţiile din Franţa şi Italia, unde s-au înregistrat evenimente negative precum nerespectarea protecţiei surselor jurnaliştilor, continuarea fenomenului de concentrare a patronatului media, manifestări de dispreţ faţă de jurnalişti sau audieri judiciare ale ziariştilor.

[6] „L'Europe tombe du piédestal, pas de répit dans les dictatures", http://fr.rsf.org/press-freedom-index-2010,1034.html, acesat la 10.03.2011.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

Faptul că în prezent libertatea presei din România este în declin ar putea fi interpretat ca o întoarcere la unul dintre stadiile anterioare (al presei puterii sau al presei sub putere). Dar, dacă privim peisajul mediatic din România, constatăm că cel puțin în ultimii trei ani asistăm la campanii de presă fără precedent împotriva puterii politice. Şi nu s-au înregistrat nici arestări, nici închideri abuzive de publicații sau posturi de radio şi de televiziune. Asta nu înseamnă că între cele două părți nu sunt tensiuni[7]. Probabil că un element ce a cântărit greu în evaluarea situației a fost introducerea în *Strategia națională de Apărare*[8], printre „vulnerabilități", a unor elemente precum: „fenomenul campaniilor de presă la comandă cu scopul de a denigra instituții ale statului, prin răspândirea de informații false despre activitatea acestora; presiunile exercitate de trusturi de presă asupra deciziei politice în vederea obținerii de avantaje de natură economică sau în relația cu instituții ale statului". Potrivit aceluiaşi document, vulnerabilitatea este definită astfel: „în contextul acestei strategii, amenințările sunt factori cu origine externă prin care sunt afectate grav interesele, valorile şi obiectivele naționale de securitate. Factorii din interiorul societății care potențează acțiunea amenințărilor sunt denumite vulnerabilități. Scopul Strategiei naționale de apărare este de a asigura un management modern şi eficent al riscurilor, amenințărilor şi vulnerabilităților, urmărind, într-o primă fază, inventarierea, prevenirea sau reducerea lor şi, ulterior, combaterea acestora"[9].

Introducerea acestui pasaj a fost intens dezbătută. Pe de o parte, reprezentanții Preşedinției susțin că acest gest nu înseamnă luarea unor măsuri imediate împotriva presei. Iată ce declara purtătorul de cuvânt al Administrației Prezidențiale, Valeriu Turcan[10]: „Preşedintele şi CSAT nu au identificat presa ca principala vulnerabilitate, ci ca una dintre ele... Scopul documentului nu este să pună la zid presa, ci să facă un inventar corect şi onest al statului român". Potrivit aceleiaşi surse, consilierul prezidențial Peter Ekstein Kovacs a declarat: „Este un raport destul de voluminos care, pe puncte, face practic o enumerare despre ce reprezintă o problemă pe plan național în materie de siguranță. Este o constatare a CSAT. A fost o campanie electorală sau mai multe în care trusturi de presă s-au implicat mult peste statutul de oarecare neutralitate şi obiectivitate". De cealaltă parte, politicienii opoziției au contestat introducerea acestui articol. Chiar Adrian Năstase, sub guvernarea căruia libertatea presei a fost îngrădită, declara că „este o tentație totalitară care a marcat viața publică în ultimii 5 ani". Dincolo de caracterul politic al declarației, rămâne legitimă întrebarea fostului premier: „Cine ar urma să stabilească când o campanie de presă reprezintă vulnerabilități?".

[7] O inventariere a conflictelor dintre presă şi alți parteneri sociali poate fi lecturată în *Raportul FREEEX. Libertatea presei în România. 2009*, elaborat de Agenția de Monitorizare a Presei, http://www.activewatch.ro/uploads/FreeEx%20Publicatii%20/Raport%20Freeex%20%203%20mai%202010.pdf., acesat la 14.03.2011.

[8] ****, *Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie ce garantează securitatea şi prosperitatea generațiilor viitoare*, Bucureşti, 2010, p. 14.

[9] ****, *Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie ce garantează securitatea şi prosperitatea generațiilor viitoare*, Bucureşti, 2010, p. 13.

[10] Cf. http://www.ziare.com/politica/parlament/csat-si-presa-periculoasa-vezi-reactiile-liderilor-politici-1023820, acesat la 12.03.2011.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

Reacţiile faţă de introducerea acestei prevederi în *Strategie* nu s-au oprit doar la momentul producerii actului. În februarie 2011, secretarul general al Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor (FIJ), Aidan White[11], a declarat: „Acest lucru este neconstituţional, este împotriva drepturilor omului, încalcă libertatea de exprimare. E inacceptabil ca o politică naţională să identifice jurnalismul ca o ameninţare la siguranţa naţională. Ceea ce mă îngrijorează este că s-a întâmplat într-un mod firesc, ca şi cum trebuia să se întâmple".

Ambele tabere au propriile argumente: prima consideră că nu este vorba de presă în întregul ei, ci de trusturile care utilizează demersul jurnalistic în alte scopuri decât cel firesc (trimiterea este spre trusturile *Intact* şi *Realitatea-Caţavencu*); a doua susţine că prevederea este o ameninţare pentru presă în întregul ei. Dincolo de justeţea unuia sau altuia dintre argumente, gestul CSAT (autorul *Strategiei*) atrage atenţia asupra unui fenomen: intrarea în coliziune a puterilor constituţionale cu unele trusturi de presă autohtone. În treacăt spus, consider că gestul CSAT a fost o încercare de a da un răspuns bun la o problemă prost pusă: pentru sancţionarea comportamentelor invocate ale respectivelor trusturi există legislaţie şi o instituţie (Consiliul Naţional al Audiovizualului) – probabil că o bună funcţionare a acestei instituţii ar fi dus la evitarea situaţiilor invocate. Însă, ceea ce vreau să semnalez aici este declanşarea unui conflict între putere şi trusturi, configurarea a două tabere ce-şi aruncă în luptă propriile arsenale: puterea vine cu prevederi legale discutabile, iar trusturile înteţesc campaniile de presă.

Consider că elementul specific perioadei ce începe cu 2007 (de când, potrivit datelor din raportele RSF, s-a înregistrat o diminuare a libertăţii presei) este manifestarea presei ca putere politică. Din momentul în care cele mai mari trusturi au început să se comporte astfel, puterea a reacţionat ca faţă de un adversar politic şi nu ca faţă de un reprezentant al societăţii civile. De aceea, au apărut o prevedere precum cea din *Strategie*, care poate sta la baza unor acţiuni împotriva presei, chiar dacă, deocamdată, puterea s-a rezervat doar la emiterea unei asemenea semnalări. Pentru a trece dincolo de simpla constatare a unui fapt, în cele ce urmează voi aborda această perioadă a presei ca putere sub două aspecte: în primul rând, voi prezenta cauzele care cred că stau la originea manifestării presei ca putere politică. Apoi, voi descrie pe scurt formele sub care poate fi recunoscut acest fenomen.

Cauzele manifestării presei ca putere politică. Identific două cauze ale manifestării presei ca putere politică, una de natură teoretică, iar alta de natură practică. Prima este interpretarea excesivă a rolului presei în societate, iar a doua este intervenţia patronilor în politica editorială.

Interpretarea excesivă a rolului presei. Se susţine şi astăzi afirmaţia lui Edmund Burke potrivit căreia „presa este a patra putere în stat". În toate perioadele pe care le analizez, fiecare actor social a interpretat această sintagmă cum a putut sau cum a dorit: politicienii au repetat-o şi o repetă pentru a-i flata pe jurnalişti şi pentru a arăta publicului că ei susţin şi chiar girează libertatea opiniei, făcând loc presei la masa

[11] Irina Bazon, „Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o ameninţare la siguranţa naţională, inacceptabilă", 4 februarie 2011, http://news.corect.com/politics/intern/aidan-white-fij-identificarea-presei-ca-o-amenintare-la-siguranta-nationala-inaccept, acesat la 12.03.2011.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

puterii; jurnaliştii defilează sub acest slogan care le sporeşte stima de sine; în fine, publicul are păreri împărţite, în funcţie de opiniile pe care le are faţă de puterea ca atare.

Dacă în cazul opiniilor nu se poate solicita rigurozitate şi suport ştiinţific, în cazul lucrărilor de specialitate aceste elemente sunt obligatorii. Din păcate, pe piaţa noastră circulă lucrări ce propun perspective cel puţin discutabile asupra presei. De exemplu, în lucrarea *Formarea identităţii profesionale a jurnaliştilor*[12], Luminiţa Roşca produce următorul enunţ: „A patra putere în stat, presa reprezintă garanţia funcţionării corecte a puterilor constituţionale ale statului (executivă, legislativă şi judecătorească), pe care le supraveghează ca un câine de pază". Nu ştiu dacă autoarea a conştientizat exact ceea ce a emis, dar presa nu poate garanta funcţionarea corectă a puterilor în stat. Doar o constituţie bine concepută, care să prevadă mecanisme clare de exercitare a puterilor (ceea ce nu este cazul la noi) şi o instituţie precum Curtea Constituţională (şi, în general, toate instituţiile statului) au obligaţia şi pot „garanta" acest lucru. A semnala abateri de la principiile statului de drept şi a crea curente de opinie pentru combaterea lor nu înseamnă a garanta, ci doar a sprijini „corecta funcţionare" a puterilor acestuia. Să ne închipuim ce reprezentare va avea despre propria profesie „formată" la şcoala unor astfel de manuale un jurnalist. Cu siguranţă, va cere şi o uniformă care să-l facă recognoscibil publicului ca pe un reprezentant al celei de-a patra (supra)puteri în stat.

Dar, mai departe, autoarea revine la gânduri mai bune, afirmând că „mass media nu are putere de comandă, asemenea instituţiilor statului, dar impactul asupra societăţii este covârşitor: ele informează, dezvoltând spiritul civic, creează curente de opinie, lansează mode şi propulsează personalităţi". Iată cum, de la imaginea de supraputere în stat, presa este adusă la aceea de instrument al controlului civic asupra actelor puterilor constituţionale. În orice stat de drept, doar reprezentanţii puterii suverane pot garanta ceva în limitele constituţiei şi ale legislaţiei produse de puterile din stat. Chiar dacă presa se manifestă ca o putere în stat (prin faptul că interoghează puterile constituţionale, asigură căile de realizare a libertăţii cuvântului şi coagulează curente de opinie), ea nu trebuie să fie prezentată în rând cu puterile constituţionale, fiindcă nu este o putere de acest gen rezultată din procesul democratic constituţional reglementat. Metafora trebuie să rămână metaforă, fără frica de a-i fi luat presei ceva.

Jean-François Revel[13] atrăgea atenţia asupra diferenţei dintre puterea presei şi puterile constituţionale: „Rolul de supraveghetor, de judecător şi chiar de inchizitor al puterii – rol care i se atribuie presei, absolut salubru şi necesar, ar constitui, după ea, un soi de magistratură. Şi deci, ca în orice magistratură, ea trebuie înconjurată de garanţii de competenţă şi imparţialitate. Or, «a patra putere», sau «contraputerea», nu este decât o putere, de fapt. Ea nu are substanţa constituţională, are cel mult puterea derivată din dreptul oricărui cetăţean de a spune şi de a scrie tot ceea ce doreşte. În vreme ce contraputerile celelalte, cea judiciară şi cea legislativă, sunt prin ele însele nişte puteri, recrutându-şi membrii conform unor criterii de reprezentativitate, de competenţă sau moralitate definite prin Constituţie, prin legi sau regulamente, ziaristica nu are niciun fel de condiţionare de acest gen". Diplomele jurnaliştilor au doar „valoare indicativă" şi sunt „facultative".

[12] Luminiţa Roşca, *Formarea identităţii profesionale a jurnaliştilor* , Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 10.
[13] Jean-François Revel, *Cunoaşterea inutilă,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 294.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

Chiar dacă această lipsă de competenţă şi reprezentativitate a presei ar putea părea a fi o slăbiciune, lucrurile nu stau chiar aşa. Presa nu îşi extrage puterea din prevederile constituţionale care i-ar da un anume loc în construcţia politică, ci din dreptul la opinie şi la liberă informare a cetăţenilor. De aceea, consider că, din momentul în care presa se erijează într-un alt fel de putere decât cea pe care o legitimează dreptul la opinie, ea pierde din putere. În primul rând, fiindcă indivizii o vor pune în rândul celorlalte puteri, faţă de care au fireştile rezerve şi reacţii. În al doilea rând, pentru că presa va fi tratată de către puterea constituţională ca atare. De regulă, puterea constituţională dintr-o democraţie este foarte prudentă în relaţiile cu presa, fiindcă îi cunoaşte şi îi respectă statutul de instrument al opiniei publice. Dar, în momentul în care presa (sau, pentru a nu opera cu termeni generici, un organ de presă sau un trust) începe să acţioneze făţiş ca instrument al unor interese particulare precise, reprezentanţii puterii constituţionale reacţionează pe măsură. Şi aşa se ajunge într-o situaţie similară cu cea prezentă, în care cele mai mari trusturi media autohtone sunt în conflict deschis cu Preşedintele. Bineînţeles, din parte Preşedintelui se cere imparţialitate, fiindcă asta îi cere *Constituţia*. Şi din partea presei se aşteaptă imparţialitate, fiindcă asta cere deontologia. Pentru Preşedinte, imparţialitatea este obligatorie; pentru presă, ea este facultativă. Dar, în pofida acestei diferenţe, într-un punct se întâlnesc cele două părţi beligerante: în lupta pentru puterea politică.

Conceperea puterii presei ca o contraputere faţă de cea politică este catalogată de Revel[14] drept „prostie (rituală)": „E adevărat că rolul presei este de a spune adevărul şi că nicio putere nu apreciază adevărul atunci când îi este nefavorabil. Dar, e la fel de adevărat că presa e, alteori, favorabilă puterii. Presa nu a fost niciodată, în virtutea unui automatism, de altfel selectiv şi în toate conjuncturile, o contraputere. Chiar noţiunea este absurdă, şi dacă ea ar corespunde realităţii, dacă puterea ar merita întotdeauna să fie contra ei, asta ar fi spre disperarea democraţiei; ar însemna că un guvern ales democratic se înşeală invariabil şi, prin urmare, poporul care a votat este de o congenitală şi incurabilă idioţenie".

Eu cred că, în fond, se comite un reducţionism, termenul „putere" (în cazul presei) fiind propus în sensul de putere politică. Dar, faptul că presa este „câinele de pază al democraţiei" nu trebuie redus la supravegherea puterilor constituţionale ale statului, aşa cum reiese din fragmentul de manual citat mai sus. Se induce ideea că puterile constituţionale ar urmări tot timpul să atace democraţia (fapt ce ar legitima prezenţa vigilentă a „câinelui de pază") şi că singurul pericol pentru democraţie ar veni dinspre aceste puteri. Or, puterile constituţionale nu au această misiune distructivă şi au instinct de conservare (căutând să menţină mecanismul care le legitimează), iar democraţia poate primi lovituri din partea diferitelor componente ale societăţii, inclusiv din partea presei. „Câinele de pază" poate face ravagii chiar în gospodăria pe care trebuie să o păzească.

După cum spunea Michel Rocard[15], „există, în clipa de faţă, în societatea noastră, şase puteri. Cele trei descrise de Montesquieu (legislativă, executivă, juridică)

[14] Revel, *Cunoaşterea*, pp. 292-3.

[15] Bogdan Ghiu, „Cuvând înainte", în Jean-Nöel Jeanneney, *O istorie a mijloacelor de comunicare,* Editura Institutul European, Iaşi, 1997, p. VII.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

şi încă trei de primă importanţă: cea tehnologico-ştiinţifică, cea financiară şi cea mediatică. Cea mai slabă dintre toate a ajuns să fie puterea executivă. Toate puterile au contraputeri. Cu excepţia uneia singure: puterea mediatică. Democraţiile sunt în mare pericol în momentul când o putere nu are contraputerea ei". Şi, privind spre ceea ce se întâmplă în demersurile jurnalistice, am putea să-i dăm dreptate: într-o societate democratică, nimeni nu plăteşte pentru delictul de opinie, chiar dacă lansarea unei opinii cu pretenţii de informaţie poate genera catastrofe în viaţa unui individ sau a unei comunităţi. Revel[16] observa că există o confuzie funciară între funcţia de exprimare a opiniei publice şi cea de a informa: „ziariştii se retrag în spatele pretinsei distincţii dintre opinie şi infromaţie, alt poncif al declaraţiilor sforăitoare... Toată controversa inerentă presei moderne provine din faptul că dreptul (cel dintâi recunoscut) al exprimării tuturor opiniilor – inclusiv al celor mai extravagante, duşmănoase, înşelătoare, false etc – a câştigat supremaţia asupra dreptului de a informa, apărut mult mai târziu". În prezent, observa el, există o preponderenţă a pluralismului opiniei faţă de obiectivitatea informaţiei, invocându-se exigenţa pluralismului opiniilor şi imposibilitatea obiectivităţii. Dar, „clişeul obiectivităţii imposibile este adesea subterfugiul perfidiei"[17]. În actul jurnalistic există şi informaţie şi comentariu. Dar, nu trebuie substituit comentariul informaţiei: „O maximă ilustră spune: «Comentariul e liber, informaţia e sacră». Trebuie să spun că am deseori impresia că lucrurile se petrec exact invers. Că informaţia e liberă şi comentariul, sacru. Dar răul cel mai periculos este opinia subiectivă deghizată în informaţie"[18]. Cred că şi pentru societatea românească sunt valabile aceste observaţii, gândindu-ne numai la câte acuzaţii se lansează pornind de la informaţii venite „pe surse", care apoi se dovedesc a fi false.

Vorbind despre responsabilitatea intelectualilor, Edward Said[19] spunea că aceasta trebuie să fie mai mare decât a oricărei fiinţe decente, fiindcă „privilegiul conferă oportunităţi, iar oportunităţile conferă, la rândul lor, o responsabilitate morală". Eu cred că acest raţionament se aplică şi în cazul presei. Jurnaliştii au acces la informaţie stabilit de lege aşa cum nu îl au cetăţenii de rând, motiv pentru care au obligaţia morală de a pune informaţia înaintea comentariilor, fiindcă cetăţenii au nevoie în primul rând de acestea şi nu de impresiile celui ce le furnizează. Dar, este vorba doar de obligaţie morală, în cazul căreia funcţionează legea morală şi nu cea penală, codul deontologic şi nu cel penal.

Subscriu ideii că în cazul puterii presei nu se poate vorbi de existenţa unei contraputeri, dar cred că acest rol începe a fi jucat de apariţia alternativei din mediul virtual: reţelele de socializare. Forţa acestor căi de comunicare a fost probată în ţările din nordul Africii, unde presa aservită nu putea mobiliza populaţia la revolta împotriva dictatorilor din Tunisia, Egipt sau Libia. La noi, forţa acestor reţele s-a văzut în mişcarea de protest împotriva scumpirii carburanţilor (din luna ianuarie 2011), când mai mulţi posesori de automobile s-au mobilizat prin reţelele de socializare (în mai multe oraşe), dându-şi întâlnire la benzinării pentru a achiziţiona combustibil şi pentru a

[16] Revel, *Cunoaşterea*, p. 295.
[17] Revel, *Cunoaşterea*, p. 291.
[18] Revel, *Cunoaşterea*, pp. 295-6.
[19] Cf. Noam Chomsky, *Intervenţii,* Editura Vellant, Bucureşti, 2007, p. 269.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

utiliza toate serviciile din aceste staţii (spălatul parbrizelor, umflatul roţilor), pe care le-au achitat cu monezi de valoare mică, blocând practic activitatea acestora.

În concluzie, presa este o putere în stat, dar nu una a cărei misiune s-ar reduce la perpetua punere la colţ a puterilor constituţionale. Legitimitatea ei vine din dreptul la informare şi la opinie al cetăţenilor şi nu din exercitarea unei perpetue opoziţii faţă de puterile constituţionale. Ea nu poate garanta o bună funcţionare a puterii politice, ci poate iniţia şi sprijini acţiuni de transparentizare şi eficientizare a actului guvernării prin informarea cetăţenilor în legătură cu acesta. În afară de pericolele ce pot apărea din partea puterii politice, presa trebuie să aibă în vedere şi alte categorii de pericole la adresa democraţiei, inclusiv cele ce vin din partea ei însăşi.

Comportamentul discreţionar este un pericol pentru democraţie indiferent din partea cui vine, iar înţelegerea presei ca pe o supraputere suverană, căreia nimic nu i se poate contrapune, poate fi un pericol într-o societate democratică, din mai multe motive: compromiterea demersului jurnalistic (ce începe a fi confundat cu demersul politic), alunecarea de la informare la manipulare ş.a.m.d. Şi nici vectorilor media nu le poate fi mai bine. Presa trăieşte în funcţie de rating, motiv pentru care un organ de presă sau un trust nu poate încălca normele deontologice la nesfârşit. Drumul spre afirmarea unui organism media este lung şi greu, iar compromiterea lui urmează o cale mai scurtă.

Intervenţia patronilor în politica editorială. După alternanţa la guvernare din 2004, o bună bucată de vreme majoritatea organelor de presă au susţinut puterea nou instalată. Asta s-a întâmplat până la izbucnirea conflictului dintre Preşedintele Băsescu şi Premierul Tăriceanu, moment din care s-a produs o polarizare ce a dovedit că cei mai importanţi vectori media aveau în spate mari interese economice. „Războiul bileţelelor" dintre Palatele Victoria şi Cotroceni a antrenat două blocuri media împotriva Preşedintelui şi, mai târziu, împotriva întregii guvernări, situaţie ce s-a radicalizat după alegerile din 2008, în prezent vorbindu-se de o presă pro- şi de una anti-Băsescu. La o primă vedere ar putea părea că asistăm la o echilibrare a curentelor de opinie. Aşa ar fi dacă cele două direcţii nu s-ar afla într-un antagonism în care nici partidele politice ale democraţiilor avansate nu se mai află demult.

Subscriu ideii că explicaţia a ceea ce se întâmplă cu această presă este implicarea patronilor acestor trusturi în actul editorial pentru a-şi rezolva interesele economico-politice. Este de notorietate faptul că posturile *Antena 1, 2* şi *3* sunt instrumentele mediatice ale omului de afaceri şi politicianului Dan Voiculescu. De asemenea, stenogramele discuţiilor telefonice ale lui Sorin Ovidiu Vîntu, date publicităţii în octombrie 2010, demonstrază relaţia pe care acesta o avea cu jurnaliştii de la *Realitatea TV* şi de la *Academia Caţavencu*. Pentru cei doi, trusturile media pe care le patronează sunt propriile „armate civile" ce trebuie să răspundă prompt la comanda patronilor.

În opinia lui Vasile Dîncu[20], pentru ca un patron de presă să fie puternic, trebuie îndeplinite următoarele condiţii: 1) „să păstorească peste un trust de presă cu audienţă bună, cu impact şi cu credibilitate"; 2) „îndeplinirea unor scopuri publice"; 3) „să nu te foloseşti niciodată de această putere în propriul interes".

[20] Vasile Dîncu, „Puterea fragilă a patronului de presă", 13 septembrie 2010, http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/puterea-fragila-a-patronului-de-presa-51986.html, acesat la 27.12.2010

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

Este, în fond, vorba de un mic cod al utilizării puterii de către patronii media. „Paradoxala putere a patronului de presă se risipeşte ca un fum atunci când se încearcă a fi folosită. Şi omul, ieri un om puternic, începe să fie mai sărac, tot mai vulnerabil. Este acuzat de multe, dar o acuzaţie o merită, cu siguranţă: sărăceşte opoziţia (nu cea politică), societatea civilă de o armă importantă, de o tribună, îi dezarmează pe cei mulţi, participă la scăderea puterii presei iar aici sunt de acord cu Cătălin Tolontan, nu puterea presei este un pericol pentru societate, ci lipsa de putere a presei". De remarcat este faptul foarte important că sociologul nu vede în presă o opoziţie politică faţă de puterea politică, ci o opoziţie civică. În acest sens este nevoie de putere a presei şi nu în sens de putere politică.

Începând cu 2007, cele două trusturi intrate în conflict cu Preşedintele (*Intact* şi *Realitatea-Catavencu*) au acţionat ideologic, punând opinia înaintea informaţiei. Manifestarea acestora ca partide politice a primit diverse explicaţii. Dorinţa acestora de „a pune" sau de „a da jos" preşedinţi, miniştri sau parlamentari a fost explicată de Stelian Tănase[21] prin perspectiva unui „sindrom Watergate". Este posibil, numai că aici nu este vorba de insistenţa unor jurnalişti în a descâlci ţele unei afaceri dubioase, ci de angajarea unor trusturi în acţiuni zilnice de linşaj mediatic şi manipulare[22]. Şi cred că stenograma discuţiei dintre Sorin Ovidiu Vântu[23] (patronul trustului *Realitatea-Caţavencu*) şi Doru Buşcu (directorul publicaţiei *Academia Caţavencu*, parte din trust) din toamna lui 2010 ne lămureşte mai bine asupra „sindromului" de care suferă jurnaliştii din trusturi: „Mâine, dacă fac o înţelegere cu Băsescu – Moşule, sunt cu tine – din momentul acela am dat ordin în organizaţie şi organizaţia este cu Băsescu. Punct... Astăzi am nevoie de o organizaţie să răspundă comenzilor mele, ca la Audiul pe care îl am... Nu mai vreau dizidenţi la *Academia Caţavencu* (…) singura condiţie care este aici este decizia lui Vântu... În momentul în care a trecut pe finanţarea mea, *Academia Caţavencu* este o organizaţie patronală. Ea trebuie să răspundă intereselor patronatului. Intereselor de business ale patronatului... S-a terminat cu glumele de genul independenţă editorială, să îmi pot face eu şmenurile. Deci orice urmă de dizidenţă să ştii că se sancţionează cu desfacerea contractului de muncă… – Băi, tati, normal, nu sunt un cretin, nu mă amestec pe chestiile de... dar în interiorul unei strategii editoriale nu mai mişcă nimeni**.** Dacă decidem, de exemplu, mâine suntem tovarăşi cu Băsescu. Păi de mâine toată lumea îl lasă pe Băsescu în pace. E ca exemplu". Discuţii similare, cu trasări de sarcini dintr-o parte şi cerut permisiune de cealaltă, a mai avut „Tati" şi cu jurnalista Corina Drăgotescu şi chiar cu Stelian Tănase[24].

[21] Stelian Tănase, prelegere ţinută la Conferinţa Naţională „Mas-media şi democraţia în România post-comunistă", organizată la Iaşi de Universitatea „Petre Andrei" din Iaşi şi revista *Sfera Politicii*, pe 22 noiembrie 2010.

[22] Formulele de manipulare au început să capete forme de-a dreptul hilare. De exemplu, la o emisiune a postului *Realitatea* de pe 11 martie 2001, în timp ce se discuta despre catastrofa din Japonia, pe ecran era titrată următoarea întrebare: „Ne poate Boc salva de cutremur ?".

[23] Cf. http://www.paginademedia.ro/2010/10/dialoguri-%c8%99ocante-vintu-despre-realitatea-am-nevoie-de-o-organizatie-care-sa-raspunda-comenzilor-mele-ca-la-audiul-pe-care-il-am/, acesat la 13.03.2011.

[24] Cf. http://www.stareapresei.ro/stenograme-sov-cu-chirieac-toader-tanase-nistorescu-dragotescu-buscu-mfax-14544.html, acesat la 14.03.2011.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

În toată această chestiune este, în fond, vorba de o schimbare de accent de pe urmărirea realizării unui serviciu public pe obținerea de profit şi de putere politică de către cei ce îl prestează. Ca şi în cazul educației, sunt păreri pro şi contra. Bineînțeles că nu poți să-i ceri unui patron să judece în alți termeni decât în cei ai banilor. La sfârşitul anului 2010, Sorin Ovidiu Vântu[25] declara că presa din România va „începe să devină o afacere" din 2012: „anul viitor, 2011, va fi un an catastrofal. Presa va trebui finanțată în continuare. Din 2012 lucrurile vor ajunge pe un palier convenabil de business". Dar nici nu aş îmbrățişa ideea lui Aidan White[26], secretar general al FIJ, care declara: „Vrem sprijin pentru jurnalism şi independența lui pentru rezolvarea problemelor mai mari... Sprijinul financiar pentru serviciile publice de media este esențial... Presa trebuie să servească interesul public. Trebuie să reconstruim respectul pentru mass-media. Jurnaliştii sunt profesionişti independenți şi nu funcționari publici. Datoria lor este față de oamenii pe care îi slujesc, nu pentru angajator". Şi a urmat o serie de sugestii referitoare la ce ar trebui să facă autoritatea publică: crearea unor condiții mai bune pentru jurnalişti (nu se precizează în ce ar consta), investiții în educație şi programe de alfabetizare a media. Cred că se încurcă planurile, fiindcă nu lipsa de profesionalism îi determină pe jurnalişti să răspundă comenzilor politice ale patronilor. Iar dacă jurnaliştii sunt profesionişti independenți, să-şi asume acest statut cu tot ce presupune el.

Realizarea serviciului public nu este incompatibilă cu obținerea de profit. Ba, din contră, o bună prestație va atrage după sine recunoaşterea publică ce se traduce în rating. Apoi, un demers jurnalistic de calitate cere investiții, motiv pentru care este normal ca patronii din mass-media să urmărească o creştere a veniturilor. Problema apare atunci când aceştia intervin în politica editorială pentru a-şi rezolva chestiuni de natură politică şi economică. Din acel moment, trustul renunță treptat la prestarea unui serviciu în favoarea serviciilor de natură politică.

Forme de manifestare. Manifestarea mass-media ca putere politică poate fi recunoscută prin următoarele forme: politizarea demersurilor jurnalistice şi înființarea unor partide politice de către patronii trusturilor.

Politizarea demersului jurnalistic. În perioada pe care o analizez s-a observat o schimbare de roluri între jurnalişti şi politicieni. Primii au încetat să mai fie mijlocitori ai comunicării dintre invitați, devenind actori politici, persoane partizane care se manifestă asemenea agitatorilor politici, mergând până la a-şi jigni invitații în emisiuni[27]. În acest timp, politicienii ajung să facă analize politice seci, ca şi cum ei nu

[25] „Sorin Ovidiu Vântu: Anul 2011 va fi catastrofal pentru presă", portalul *Realitatea.Net*, 16 octombrie 2010, http://www.realitatea.net/sorin-ovidiu-vintu-anul-2011-va-fi-catastrofal-pentru-presa_760681. html, 13.03.2011.

[26] Irina Bazon, „Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o amenințare la siguranța națională, inacceptabilă", 4 februarie 2011, http://news.corect.com/politics/intern/aidan-white-fij-identificarea-presei-ca-o-amenintare-la-siguranta-nationala-inaccept, acesat la 2.03.2011.

[27] Exemplar este aici cazul Gabrielei Vrânceanu Firea, din emisiunea „Ştirea zilei" de pe data de 31 mai 2010 de la *Antena 3*, în care realizatoarea răspunde reproşurilor deputatului Cristian Boureanu (invitat în emisiune) cu afirmații jignitoare. Nici deputatul nu a fost mai rezonabil în replici, dar nu el a început-o – cf. Alina Vasile, „Jigniri dure între Cristian Boureanu şi Gabriela Vrânceanu Firea, în direct / Antena 3 îl

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

sunt cauza a ceea ce se întâmplă în viaţa politică. După cum remarca Horia-Roman Patapievici[28], „epoca televiziunii promovează la cele mai înalte cote de rating acest tip de teleast, care, deşi nu este ales de electorat (ci e numit de patron), face politică cot la cot cu politicienii, fără, fireşte, a suporta riscurile electorale ale acestora".

Aşa cum am spus, cred că trusturile vor avantajele puterii politice fără să se simtă constrânse de vreo obligaţie publică, dar asta nu înseamnă că ele nu vor ajunge să plătească nişte costuri. Mi se pare justă afirmaţia Andreei Stoleru[29]: „Când partidelor le scade credibilitatea, plătesc un preţ mare prin pierderea voturilor. Am putea spune că în cazul televiziunilor e cam la fel: le scade votul de încredere, rating-ul". *Şi jurnalista îşi susţine afirmaţia pe datele privind rating-ul din luna mai 2010, care dovedesc faptul că posturile de televiziune cel mai angajate politic (Realitatea TV şi Antena 3) au pierdut câte un loc, în clasament urcând posturile generaliste. Motivul, susţine jurnalista, este acela că* „nivelul de manipulare a atins cote îngrijorătoare. Canalul de comunicare s-a transformat în canal de manipulare, dezbaterile politice s-au tranformat într-un spectacol politic în care predomnină atacul la persoană iar ştirile par să fie mai degrabă un pamflet. Forma de exprimare a libertăţii de gândire a presei a căpătat şi culoare politică. Pluralismul de idei se reduce la «Jos Băsescu» şi «Stop Boc!». Televiziunele prezintă ştirile de parcă în România urmează să aibă loc sfârşitul lumii. «Apocalipsa» este cuvântul ce pare că le-a scăpat celor de la *Realitatea* şi *Antena 3* din titlurile de la ştiri, dar a fost înlocuit cu «genocid social», «condamnare la moarte», «cancer»".

Asistăm la o monomanie, la indicarea obsesivă a unui singur vinovat pentru tot ceea ce se întâmplă (de la scandaluri politice la secetă, inundaţii şi cutremure): Traian Băsescu. Din perioada ceauşismului târziu nu am mai auzit rostindu-se cu atâta densitate şi intensitate numele Preşedintelui României ca acum. Dacă atunci ţara respira prin plămânii „geniului Carpaţilor" şi trăia doar prin viaţa lui, astăzi întreaga viaţă a societăţii româneşti este redusă la universul Palatului Cotroceni şi explicată prin ceea ce face Preşedintele. Şi asta nu de către o televiziune aservită, ci de către trusturile adversare ale Preşedintelui.

Crearea unui partid politic de către un trust media. O altă practică nesănătoasă, copiată din Italia (modelul Berlusconi), este aceea a creării de către un trust media a unui partid politic: trustul media *Intact* a creat Partidul Umanist Român, rebotezat Partidul Conservator, avându-l ca preşedinte pe patron (cunoscutul colaborator al Securităţii Dan Voiculescu). Modelul a fost copiat de către directorul postului de televiziune *OTV* (care aparţine trustului *Realitatea-Caţavencu*), Dan Diaconescu, care a creat Partidul Poporului. În ambele cazuri, patronii din mass-media au urmărit transformarea rating-ului în voturi. În primul caz, rezultatele la urnă nu au fost pe măsura aşteptărilor, procentele obţinute de PC fiind mult sub valoarea ratingului posturilor

dă în judecată pe Boureanu",http://www.adevarul.ro/financiar/media/Jigniri-Cristian-Boureanu-Gabriela-Vranceanu_0_272372764.html, consultat pe acesat la 28.12.2010.

[28] Horia-Roman Patapievici, „Presa şi politica", în *Evenimentul zilei*, 15 februarie 2007.

[29] Andreea Stoleru, „Presa, credibilitatea şi politica", în http://andreeastoleru.ro/?p=72, acesat la 27.12.2010

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

Antenelor. Vasile Dâncu[30] numeşte această situaţie drept paradox: „Făcând sondaje de opinie, măsurând notorietăţi sau încrederea în persoane publice am întâlnit un paradox: imaginea paradoxală, chiar dedublată a lui Dan Voiculescu, patronul Antenelor. Dacă întrebam publicul despre încrederea în Dan Voiculescu – Preşedintele Partidului Conservator, încrederea în acest om era de sub 10%, printre cele mai mici din lista politică. Dacă în alt sondaj, sau chiar peste câteva întrebări mai încolo, testam încrederea în patronul de presă, proprietarul *Jurnalului Naţional* sau *Antenelor*, încrederea în acelaşi om trecea de 50%".

În legătură cu situaţia indicată de Vasile Dâncu, cred că sunt necesare unele completări. Chiar dacă la vot PC nu a ajuns nici măcar la trei procente, deţinerea *Antenelor* l-a făcut pe Voiculescu să-şi negocieze cu PSD locuri în Parlament, în cifre absolute, la alegerile din 2008. Astfel, se constată în cazul acestui partid o suprareprezentare în Parlament, ajungându-se chiar la situaţia aberantă în care un partid de 2% a dat un vicepreşedinte al Senatului (chiar în persoana lui Dan Voiculescu). Iată că telemania liderilor politici a dus la creşterea puterii mogulului. În prezent, după trei ani de monomanie, *Antenele* sunt compromise, dar PC este partid parlamentar, iar mogulul este vicepreşedinte al Senatului. Nu se poate şti exact câte voturi au adus *Antenele* PSD-ului, dar cert este că acestea nu l-au făcut preşedinte pe Mircea Geoană. Rămâne de văzut ce se va întâmpla cu Partidul Poporului.

Concluzii

În istoria societăţii moderne presa chiar a fost un actor politic important. După cum afirma şi Tia Şerbănescu[31], „presa a fost mereu actor politic. Inclusiv în anii '90, când ţinea locul opoziţiei. Chestiunea e ce rol joci. Un rol de care societatea are nevoie, cum era în '90 acea «anumită parte a presei» care îl stânjenea pe d-l Iliescu, tocmai pentru că era un actor politic incomod? Sau joci un rol de care patronul are nevoie?".

Cred că a fi un actor politic nu înseamnă să te substitui altui actor politic. Implicarea politică a presei trebuie să fie diferită de cea a unui partid politic, fiindcă unul dintre obiectivele presei este acela de a urmări şi determina buna exercitare a puterii politice şi nu de a lua puterea politică de la actorii ce o exercită în mod legitim. Or, presa la care m-am referit doreşte să guverneze şi nu să contribuie (prin mijlocirea comunicării între societate şi putere) la buna guvernare. Ea doreşte să fie nu a patra putere în stat (care să eficientizeze funcţionarea celorlalte trei), ci o super-putere care să dispună după propriile interese de celelalte trei puteri din stat.

[30] Vasile Dîncu, „Puterea fragilă a patronului de presă", 13 septembrie 2010, http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/puterea-fragila-a-patronului-de-presa-51986.html, acesat la 27.12.2010.

[31] Tia Şerbănescu, „Dacă nu e caracter, nici credibilitate nu e", în *22*, 1.09.2009, interviu realizat de Rodica Palade.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

Jurnalistul Cătălin Tolontan[32] susținea că „n*u puterea presei, ci lipsa de putere a presei reprezintă un risc pentru democrație”*. Într-adevăr, cred că trebuie ca presa să aibă atâta putere cât îi este necesară pentru o bună informare a publicului şi pentru coagularea unor opinii coerente care să poată determina puterea politică să le ia în seamă în actul guvernării. Nu îmbrățișez nici ideea din celebra spusă a lui Thomas Jefferson – „dacă aş avea putința de a hotărî ce e mai bine, guvern fără ziare sau ziare fără guvern, n-aş sta nicio clipă pe gânduri: aş alege a doua variantă” –, dar nici nu aş susține stabilirea unei „fişe a postului” pentru presă de care vorbea Stelian Tănase[33]. Cred că orice societate are nevoie de o guvernare care să aibă presa ca un puternic preopinent. Important este ca societatea să consume cât mai repede formele de anormalitate în relațiile dintre cele două părți.

Bibliografie:

Bazon, Irina, „Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o ameninţare la siguranţa naţională, inacceptabilă”, portalul *Corect*, 4 februarie 2011.

Chomsky, Noam, *Intervenţii*, Editura Vellant, Bucureşti, 2007.

Dâncu, Vasile, „Puterea fragilă a patronului de presă”, portalul *Voxpublica*, 13 septembrie 2010.

Ghiu, Bogdan, „Cuvând înainte”, în Jean-Nöel Jeanneney, *O istorie a mijloacelor de comunicare*, Editura Institutul European, Iaşi, 1997.

Patapievici, Horia-Roman, „Presa şi politica”, în *Evenimentul zilei*, 15 februarie 2007.

Revel, Jean-François, *Cunoaşterea inutilă*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007.

Roşca, Luminița*, Formarea identității profesionale a jurnaliştilor*, Editura Polirom, Iaşi, 2000.

Stoleru, Andreea, „Presa, credibilitatea şi politica”, în http://andreeastoleru.ro/?p=72 .

Tolontan, Cătălin, „Nu *puterea presei, ci lipsa de putere a presei reprezintă un risc pentru democrație”, 23.06.2010,* www.tolo.ro .

Tănase, Stelian, prelegere ținută la Conferința Națională „Mass-media şi democrația în România post-comunistă”, organizată la Iaşi de Universitatea „Petre Andrei” din Iaşi şi revista *Sfera Politicii*, pe 22 noiembrie 2010.

Şerbănescu, Tia, „Dacă nu e caracter, nici credibilitate nu e”, în *22*, 1.09.2009.

Vasile, Alina, „Jigniri dure între Cristian Boureanu şi Gabriela Vrânceanu Firea, în direct / Antena 3 îl dă în judecată pe Boureanu”, www.adevarul.ro.

*****, Classement mondial de la liberté de la presse 2010. Note méthodologique,* Paris, 20 octombrie 2010.

****, „Presa din România, în roz”, în *România liberă,* 18 octombrie 2007.

[32] Cătălin Tolontan, „Nu *puterea presei, ci lipsa de putere a presei reprezintă un risc pentru democrație”, postat pe 23.06.2010 pe* http://www.tolo.ro/2010/06/23/nu-puterea-presei-ci-lipsa-de-putere-a-presei-reprezinta-un-risc-pentru-democratie/*, acesat la 27.12.2010.*

[33] Stelian Tănase, prelegere ținută la Conferința națională „Mass-media şi democrația în România post-comunistă”, organizată la Iaşi de Universitatea „Petre Andrei” din Iaşi şi revista *Sfera Politicii*, pe 22 noiembrie 2010.

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)

******,** Agenţia de Monitorizare a Presei, *Raportul FREEEX. Libertatea presei în România. 2009*.
********, *Strategia Naţională de Apărare. Pentru o Românie ce garantează securitatea şi prosperitatea generaţiilor viitoare*, Bucureşti, 2010.
www.corect.com
www.fr.rsf.org
www.paginademedia.ro
www.realitatea.net
www.voxpublica.realitatea.net
www.ziare.com

BDD-V308 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:07 UTC)